

SPREKEN IS ZILVER, BABBELN GOUD?

Hoe informele e-tandems spreekdurf kunnen stimuleren in vreemdetaalverwerving

Voor heel wat vreemdetaalleerders is een spontaan gesprek met een onbekende moedertaalspreker van de doeltaal een emotionele ervaring. Velen ondervinden foutenangst, stress of schaamte, waardoor zo'n gesprek vaak strandt of zelfs vermeden wordt. Een informeel e-tandemproject kan een antwoord bieden op die uitdaging.

ILIAS VIERENDEELS & LAURENCE METTEWIE

Als iets rationeels, vooral gestuurd door cognitieve factoren. Zo werd het leerproces van een vreemde taal lange tijd gezien. Intussen is in de wetenschap het besef gegroeid dat ook emoties een fundamentele invloed kunnen hebben op vreemdetaalverwerving. In eerste instantie stonden vooral negatieve emoties centraal in het onderzoek, maar steeds meer wordt ook gewezen op de bepalende rol van positieve gevoelens. Spreekangst is herkenbaar voor velen, maar taalleerders kunnen natuurlijk ook het plezier van vooruitgang ervaren, de flow van vertrouwen of de voldoening van succesbeleving.

Zo heeft onderzoek uitgewezen dat zogenoemde *foreign language enjoyment* een directe en zeer sterke

impact kan hebben op motivatie, spreekdurf en algemene taalvaardigheid in de doeltaal (Botes et al., 2022). Die positieve en stimulerende emotie komt vaak tot uiting in een leeromgeving die een optimum kan vinden tussen uitdaging en haalbaarheid, inspanning en vooruitgangsgoed, correctie en samenwerking (Csikszentmihalyi, 1990). In dit artikel bespreken we hoe een universitair, niettemin informeel e-tandemproject daartoe kan bijdragen.

Bab(b)elade-modus

Het Bab(b)elade-project verloopt tussen eerstejaarsstudenten Frans aan de Universiteit Utrecht en tweedejaarsstudenten Nederlands aan de Franstalige Universiteit Namen. De deelnemers leren dus elkaars eerste taal als

vreemde taal. Ze worden per twee of drie aan elkaar gekoppeld op basis van een vragenlijst over hun interesses, levensstijl en of ze de doeltaal in hun persoonlijke omgeving gebruiken. Om het eerste contact tussen de partners te vergemakkelijken, krijgen ze de reden(en) voor hun matching mee. Gedurende drie maanden (oktober-december) voeren ze dan minstens tien onlinegesprekken van minimaal een halfuur. Elke conversatie verloopt deels in het Frans en deels in het Nederlands, in een *alternating monolingual mode*. Zo wisselen de deelnemers de rol van taalexpert af met die van taalleerder.

Het project is niet gericht op traditionele 'academische' output, dus worden de deelnemers slechts minimaal gestuurd, gecontroleerd of met scores geëvalueerd. Hoewel Bab(b)elade een verplicht cursusonderdeel is,

focusst het hoofdzakelijk op leerdervrijheid en zelfstandigheid, net als op reflexiviteit en actieve betrokkenheid bij het eigen leerproces en dat van een ander. De bedoeling is dat de studenten zich naast bewuste leerder ook alledaagse gebruiker van de doeltaal voelen. Centraal daarvoor staan spontaniteit, vriendschappelijkheid en informaliteit. Waar, hoe, wanneer en waarover de studenten bellen, kiezen ze volledig zelf. Het ene duo reserveert op de universiteit een lokaal en computer met Teams-verbinding, het andere facetimet op de trein naar huis na een tennistraining. Voor groepjes waar de conversaties moeizamer verlopen, is een lijst met mogelijke gespreksonderwerpen beschikbaar.

De rol van de begeleidende lesgevers bestaat erin de zelfstandigheid en reflexiviteit van de deelnemers te

faciliteren. De docenten lichten tijdens een voorbereidende infosessie de organisatorische en inhoudelijke details van het project toe. Ook trainen ze de studenten om opbouwende en voldoende concrete *peer*feedback te leren geven (onder andere aan de hand van een overzicht met veelgemaakte fouten tegen woordenschat, uitspraak en grammatica in beide doeltaalen). Daarnaast blijven de docenten gedurende het project beschikbaar als aanspreekpunt en coach, fysiek tijdens de reguliere lessen op de universiteit en online in een gedeelde Teams-groep.

Om reflexiviteit te stimuleren, het leerproces bewust te laten verlopen en een vooruitgangsbesef op te wekken, houden de deelnemers een logboek bij en maken ze in de loop van het project drie vergelijkingsopnames van ongeveer één minuut. De deelnemers zorgen ook voor concrete wederzijdse feedback (informeel tijdens de gesprekken en formeel na de eerste, vijfde en laatste conversatie). Aan het eind schrijven ze ten slotte een kort zelfevaluatierapport over hun leerontwikkeling, hun sterktes en hun werkpunten in de doeltaal. Sjablonen met voorbeelden voor het logboek, de feedback en de zelfevaluatie zijn beschikbaar in een cloud. Als afronding organiseren de studenten en docenten samen een liveontmoeting met de hele groep in een van de twee thuissteden.

Sinterklaas

Voor de voorbije drie edities is bij 88 deelnemers gevraagd naar hun beleving van het project, hun leeremoties (spreekangst en *enjoyment*) en de perceptie van hun emotionele en talige vooruitgang. Daaruit blijkt dat het eerste contact met een onbekende leeftijdsgenoot vaak onwennig of ongemakkelijk verloopt, wat in combinatie met onzekerheid over het eigen taalniveau voor soms intense stress, communicatieblokkades of spreekangst kan zorgen. Naarmate de gesprekken en de ontmoetingen vorderen, blijken de positieve emoties in de meeste gevallen echter de bovenhand te nemen. Zoals de deelnemers treffend aangeven (met hier en daar een kronkel in de doeltaal):

‘Mijn Nederlands en zijn Frans zijn, hoewel niet perfect, veel beter dan bij het begin’

Bij het begin van het project was ik een beetje angstig, want ik wist niet of ik een lange conversatie met iemand die spreekt Nederlands kon houden. (...) Wij waren beide heel gestrest, want wij wisten elkaar niet en wij zijn twee introverten, dus het begin was langzaam. Het voelde vreemd om voor ongeveer 30 minuten in een andere taal te spreken, maar het ging snel beter omdat wij leerden dat wij dezelfde hobby's hadden. Dat gaf ons vele mogelijkheden en onderwerpen voor onze conversatie. Na het einde van de eerste 'meeting' voelden wij comfortabeler.

(...) we waren allebei angstig om achter een scherm te moeten spreken en contact te moeten maken. We vroegen ons af of de *pen*vriend ons zou kunnen begrijpen en of we zouden weten wat we over moesten praten. Gelukkig was [*naam van tandepartner*] erg aardig en vriendelijk en we konden het heel goed met elkaar vinden.

Gemiddeld ervaren de studenten ook taal- en emotionele vooruitgang: vlottere uitspraak, complexer taalgebruik, rijkere woordenschat, subtielere registerbekwaamheid en ook meer vertrouwen, minder foutenangst en meer spreekdurf. Sommigen ondervinden bescheiden taalvooruitgang en wijzen op de relatief korte duur van het project om grote stappen te zetten. Anderen vinden dan weer dat ze veel progressie hebben kunnen maken. Als ze het over hun gevoelens van taalvooruitgang hebben, markeren de deelnemers alleszins het belang van concrete en wederzijdse feedback:

Bij het begin maakten wij veel fouten, het was niet altijd vloeiend, wij moesten vaak de vertalingen van woorden zoeken, wij gebruikten woorden die te formeel waren (...) Tijdens het verloop van het project zagen wij veel progressie. Mijn Nederlands en zijn Frans zijn, hoewel niet perfect, veel beter dan bij het begin. Wij hebben de grootste problemen van elkaar geïdentificeerd (mijn woordvolgorde/zinsstructuur en zijn woordenschat/grammatica) en gaven vaak tips om elkaar te helpen.

Naast vooruitgang op het vlak van taalbeheersing, komen ook taalbewustzijn en accentgevoeligheid ter sprake. Wat een deelnemer bijvoorbeeld leerrijk vond, is 'het Nederlands dat ik het beste ken, kunnen vergelijken met een iets verschillend Nederlands'.

Maar wat zijn nu de precieze eigenschappen van het

project die zorgen voor deze gunstige emotionele mix en gevoelens van vooruitgang? Voornamelijk komen uit onze vragenlijst de authenticiteit, de autonomie, de spontaneïteit en het niet-schoolse karakter van de tandemomgeving naar boven. De onderwerpen waar de deelnemers over babbelen, bijvoorbeeld, sluiten nauw aan bij hun dagelijkse leefwereld. Ze hebben het over hun lessen en tentamens, series en vlogs, ze roddelen over docenten, vertellen waar ze op stap gaan en naar welke muziek ze luisteren. Ze delen tips om te slagen voor het rijexamen en tijdens hun gesprekken aan het einde van het project wordt duidelijk dat de Utrechtse Sinterklaas al op de avond van vijf december langskomt, terwijl de Naamse pas diep in de nacht zijn chocolademunten door de schoorsteen gooit. Dat zo'n alledaagse sfeer stimulerend is, verwoordt een deelnemer zo:

Dit project brengt een nieuwe dimensie aan het gesprek: het vraagt ons spontaan te zijn, niet na te denken over wat we kunnen zeggen (zoals vaak het geval is tijdens lessen) (...) Dat brengt ons in de positie van een echt gesprek dat we in ons dagelijks leven zouden kunnen hebben. Het is echt een praktische oefening.

Ook de ongedwongenheid en autonomie van de authentieke leersituatie werken geruststellend:

Een goed punt van dit project is dat we geen formele gesprekken moeten voeren. Wat mij betreft, durf ik meer te praten met [*naam van tandepartner*] dan in een conversatieles bijvoorbeeld, want ik weet dat ik niet door een docent gehoord word. Het is gezelliger.

Bab(b)elade – what's in a name?

Babel
meertaligheid en interculturaliteit

balade (Fr.; 'wandelingetje')
gezelligheid, ongedwongenheid,
vriendschappelijkheid

babbelen
informaliteit en spontaneïteit

‘Dit project brengt een nieuwe dimensie aan het gesprek: het vraagt ons spontaan te zijn, niet na te denken over wat we kunnen zeggen (zoals vaak het geval is tijdens lessen)’

Een andere deelnemer linkt die leerdervrijheid expliciet aan gevoelens van vooruitgang:

Wij kozen de onderwerpen en er waren geen 'limieten' omdat wij dezelfde hobby's hadden. Het was niet altijd gemakkelijk, want soms kozen wij heel moeilijke onderwerpen waarvan wij niet altijd de woordenschat kenden (het was bijvoorbeeld heel moeilijk om over politiek te spreken, want onze woordenschat was beperkt). Deze moeilijkheden hadden desondanks een aantal positieve effecten: wij leerden nieuwe woorden en uitdrukkingen en ons gesproken Nederlands of Frans wordt steeds beter.

Die gezelligheid benadrukken de deelnemers ook als ze wijzen op het plezier van de culturele ontdekkingstocht en het belang van een gunstige partnermatching: ze benoemen dan de vriendschappelijkheid, de wederzijdse hulp, het plezier van de liveontmoeting, het moedertaalcontact met een *peer* uit een ander land. Kortom, de informaliteit en interculturaliteit van gesprekken met een leeftijdsgenoot die in hetzelfde leerproces zit. Wat een deelnemer motiverend vindt, is bijvoorbeeld:

Hoeveel mijn Frans is vooruitgegaan door dit project, hoe goed ik en mijn Bab(b)elade-partner bij elkaar passen qua persoonlijkheid, en de mogelijkheid om te praten met een Franstalige leeftijdsgenoot.

Bij een ander groepje klinkt eenzelfde geluid. Zij verbinden hun *peersituatie* bovendien rechtstreeks aan minder foutenangst. In hetzelfde schuifje zitten werkt stimulerend:

Wat we aangenaam vonden was dat we niet bang waren om fouten te maken. We voelden ons meer op ons gemak dan in de klas omdat [*naam van tandepartner*] in dezelfde situatie zat als wij.

‘Het was helemaal geen verplichting om te bellen, het was een moment van ontspanning en plezier’

Maar niet alleen de herkenbaarheid van het *peer*contact blijkt voor vooruitgang te kunnen zorgen, ook de kennis-making met iemand anders of iets anders kan prikkelend zijn en het leerproces verrijken. Herhaaldelijk gaat het over taalvooruitgang via culturele ontdekking of persoonlijke ontmoetingen en vriendschap:

(...) ik ben heel blij met de uitwisseling. Die was rijk in (culinaire en culturele) ontdekkingen en ik heb veel bijgeleerd.

Ik heb echt twee super sympathieke en verschillende meisjes ontmoet. Het was helemaal geen verplichting om te bellen, het was een moment van ontspanning en plezier. Ik ben heel blij met de dingen die ik geleerd heb (ook andere dan taal en taalkunde).

Of zoals een deelnemer de tandemervaring samenvat: ‘het was heel leuk omdat het heel informeel was, wij spraken als vrienden en niet met een evaluatiegevoel’.

Laisser-faire?

Door de zelfstandigheid, vrijheid en betrokkenheid van vreemdetaalleerders in hun leerproces te vergroten, krijgen ze meer controle over de emoties die dat proces ingrijpend kunnen beïnvloeden. Weliswaar komt bij het begin van het project vaak verhoogde spreekangst kijken, maar dat hoeft niet meteen problematisch te zijn. Spreekangst bij taalleerders is voor lesgevers moeilijk te controleren, dus in plaats van bezorgd te zijn over de negatieve gevolgen ervan, lijkt het waardevol om voldoende positieve emoties te faciliteren. Die stimuleren doorzetting, interculturele openheid, spreekdurf en een algemeen besef van vooruitgang. Dat zien wij voor Bab(b)elade in het hoger onderwijs, maar gelijkaardige resultaten lijken ook te gelden voor e-tandemprojecten met jongere of minder gevorderde taalleerders (cf. Kohn & Hoffstaedter, 2017), op voorwaarde dat de leeruitdaging afgestemd is op de specifieke capaciteiten en behoeftes van de leerder, en de partners een gelijkwaardige relatie hebben.

Leerderzelfstandigheid en informaliteit zijn dan ook geen vrijbrief. Heel wat deelnemers van Bab(b)elade wijzen op het belang van een begeleidende ‘autoriteit’ om:

- studenten te matchen die een betekenisvolle band kunnen ontwikkelen;
- het eerste contact met de onbekende tandempartner te vergemakkelijken;
- de intrinsieke waarde van de leertaak over te brengen;
- studenten expliciet voor te bereiden op de uitdagende, zelfstandige en interculturele leersituatie.

Belangrijk, met andere woorden, is dat de vrijheid en informaliteit van een e-tandem ondersteund worden door een weldoordacht organisatorisch kader. Een kader dat de deelnemers concrete handvatten biedt (de redenen voor hun matching, feedbacktraining, praktische duidelijkheid en beschikbaarheid van de docenten), om vandaaruit ruimte te maken voor juist die aspecten van de leeromgeving die in een reguliere vreemdetalenles moeilijker te creëren zijn: authentieke, alledaagse ‘babbels’ met feedback van een *peer*, in een veeleisende, maar ongedwongen, herkenbare en interculturele sfeer. Op die manier wegen voor zowel leerders als lesgevers de organisatorische inspanningen allerminst op tegen de stimulerende uitkomsten. ■

Met dank aan alle studenten en aan de collega’s van de Universiteit Utrecht en de UNamur (Luuk Dijkstra, Marie-Claire Foux, Shima Moallemi, Marie Steffens en Johan Tirtiaux).

Wilt u ervaringen delen of extra informatie, neem dan contact op met de auteurs via <ilias.vierendeels@unamur.be> en <laurence.mette-wie@unamur.be>.

Andere vormen van informele uitwisselingen tussen jongeren voor Nederlands-Frans kunnen bijvoorbeeld via Swap-Swap (gezinnen en scholen): <swap-swap.be>.

LITERATUUR

- Botes, E., Dewaele, J.-M., & Greiff, S. (2022). Taking stock: A meta-analysis of the effects of foreign language enjoyment. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 12(2), 205–232.
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. Harper Collins.
- Kohn, K., & Hoffstaedter, P. (2017). Learner agency and non-native speaker identity in pedagogical lingua franca conversations: Insights from intercultural telecollaboration in foreign language education. *Computer Assisted Language Learning*, 30(5), 351–367.

binnenkort

21 maart 2024, Dag van de Franse Taal, <levendetalen.nl>

21 – 23 maart 2024, Recent verschenen werken Duits, Nordhorn, <h.harbers@rug.nl>

22 maart 2024, Nationaal Congres Engels, Ede, <nationaalcongresengels.nl>

4–5 april 2024, Festival der Zinnen: Neerlandistiekdagen 2024, Amsterdam, <vlit.nl/zinnen>

5 – 6 april 2024, Congres Levende Talen Spaans, Utrecht, <levendetalen.nl>

9 april 2024, Congres Jongerenwelzijn in het Onderwijs, Utrecht, <vlit.nl/jongwelzijn>

17 april 2024, De Staat van het Onderwijs, Utrecht, <vlit.nl/staat>

18 april 2024, Cultuurbewustzijn in de vreemdetalenles, Amsterdam, <vlit.nl/cultuurbewust>

18 april 2024, Netwerkmiddag Duits en Frans, Leeuwarden, <afke.jansen@nhlstenden.com>

6 september 2024, Deadline Taaldidactiekprijs, <vlit.nl/scriptie24>

8 november 2024, Congres Levende Talen, Zwolle, <levendetalen.nl>

Festival der Zinnen

Tijdens het Festival der Zinnen: Neerlandistiekdagen 2024, dat georganiseerd wordt op 4 en 5 april in Amsterdam, staan inspirerende workshops, rondetafelgesprekken en presentaties op het programma rondom actuele vraagstukken in de neerlandistiek: Nederlandstalige literatuur buiten Nederland en Vlaanderen, tweetaligheid en Alzheimer, en vernieuwingen in het onderwijs. Ook is er een keynotelezing van Karin Amatmoekrim, die onlangs promoveerde op het leven en werk van Amil Ramdas en met romans als *Het gym* de harten van vele jonge en oudere lezers heeft gestolen.

Het Festival der Zinnen wordt georganiseerd door de neerlandici van de Universiteit van Amsterdam voor iedereen die graag vragen stelt over de Nederlandse taal en cultuur: middelbare schooldocenten, leerlingen, studenten, academische neerlandici, schrijvers, lezers en alle andere belangstellenden.

Meer informatie is te vinden op <vlit.nl/zinnen>.

Jongerenwelzijn

In een maatschappelijke context waarin actief wordt gestreefd naar diversiteit en inclusie in het onderwijs, is het van belang dat alle leerlingen en studenten zich verbonden voelen met hun opleiding en ondersteuning durven te vragen. Deze thematiek staat centraal tijdens het Congres Jongerenwelzijn in het Onderwijs, dat op 9 april in Utrecht plaatsvindt. Het congres is bedoeld voor onderwijsprofessionals vanuit universiteiten, hogescholen, het mbo en het voortgezet onderwijs. Meer informatie: <vlit.nl/jongwelzijn>.

De Staat van het Onderwijs

Op woensdag 17 april 2024 presenteert inspecteur-generaal van het Onderwijs Alida Oppers De Staat van het Onderwijs 2024, tijdens het gelijknamige congres in DeFabrique te Utrecht. Zie voor meer informatie <vlit.nl/staat>.

Netwerkmiddag Duits en Frans

Op donderdagmiddag 18 april organiseert NHL Stenden van 12.00 tot 17.30 uur een Netwerkmiddag Duits en Frans in Leeuwarden. Het thema is ‘Toekomstbestendig mvt-onderwijs’. Meer informatie is verkrijgbaar via <claudia.gronau@nhlstenden.com> en <afke.jansen@nhlstenden.com>.

GEZOCHT: eerstegraads docenten Nederlands, Engels, Duits, Frans én Spaans

Zes onderzoekers van de Radboud Universiteit Nijmegen hebben hun krachten gebundeld om de organisatie van het literatuuronderwijs in de bovenbouw van het vwo scherper in kaart te brengen. Uniek is daarbij dat ze de verschillende taalvakken met elkaar gaan vergelijken. Concreet willen ze ontdekken welke teksten door docenten Nederlands, Engels, Duits, Spaans en Frans worden ingezet in het literatuuronderwijs in de bovenbouw vwo. Ook willen ze achterhalen welke factoren deze tekstselecties beïnvloeden. Op basis van het onderzoek hopen ze scherper in beeld te krijgen hoe het literatuuronderwijs in Nederland eruitziet, zodat ze het ook gericht kunnen helpen verbeteren – over de grenzen van de schoolvakken heen.

Onderdeel van het onderzoek is een enquête (gemiddelde invulduur: circa vijftien minuten). Docenten die willen meewerken aan het onderzoek, kunnen deze invullen via <vlit.nl/liton> of de QR-code scannen.

Wie vragen heeft over het onderzoek, kan zich wenden tot Jeroen Dera: <jeroen.dera@ru.nl>.

